

GLOBALNÍ VÝSLEDKY MAPOVÁNÍ HNÍZDNÍHO ROZŠÍŘENÍ PTÁKŮ NA ÚZEMÍ VELKÉHO HRADCE KRÁLOVÉ

Distribution of nesting birds on great Hradec Králové
territory - global results of mapping

Milan Černý

Souběžně s republikovou ornitologickou akcí - Mapování hnízdního rozšíření ptáků v České republice proběhlo i kvadrátové mapování hnízdního výskytu ptáků na administrativním území města Hradec Králové. Mapování v jemnější pracovní síti se uskutečnilo, jak v intravilánu, tak v extravilánu města, tzn. na území Velkého Hradce Králové.

Prezentované výsledky mapování hnízdního rozšíření ptáků na území Velkého Hradce Králové pocházejí z období 1985 - 1989, kdy se akce zúčastnilo 11 královéhradeckých ornitologů, jmenovitě: Ing. Milan Černý, Ing. Karel Dohnal, Miloslav Hromádko, Věra Hromádková, RNDr. Václav Kosa, Miloš Mareček, Bohuslav Pešek, RNDr. Pavel Skřivan, Ivan Tláškal, MUDr. Jiří Zajíc, Ing. Pavel Žďárek.

POPIS ÚZEMÍ

Město Hradec Králové se nachází v severovýchodních Čechách, představuje v rámci ČSFR průměrně větší město se starou a novou zástavbou, průmyslem a rozmanitým okolím. Administrativní území Velkého Hradce Králové, v době zahájení mapování představovala rozloha 105,63 km², s hustotou obyvatel 9,45 obyv./ha (PANTA, 1989).

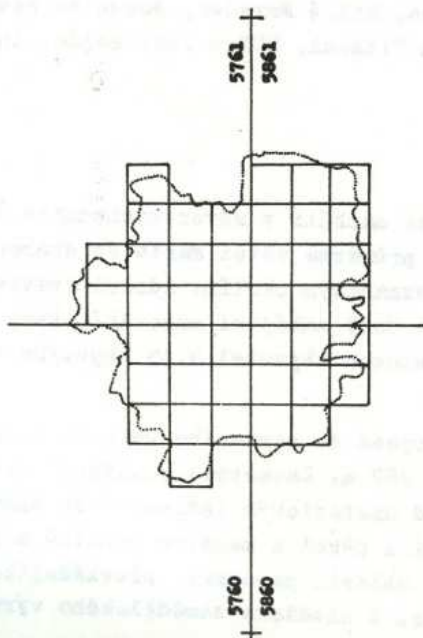
Město Hradec Králové spadá do středního Polabí. Nadmořská výška se pohybuje od 225 do 287 m. Katastrem protékají dvě řeky, Labe a Orlice, které se pod historickým jádrem města slévají v Labe. V katastru se nachází i několik menších rybníků a písníků. Území spadá do vegetační oblasti panonské, převládající dřevinou okolních lesů je borovice. Z hlediska zemědělského výrobního typu

Tab. 3 Nejhojnější druhy ptáků (v tabulce uveden počet obsazených kvadrátů)
Table 3 The most numerous bird species (the table contains the number of occupied quadrants)

	(1985)(1985-86)	(1985-87)	(1985-88)	1985-89	\bar{x}
Turdus merula	27	34	42	42	42
Fringilla coelebs	23	36	42	42	42
Parus major	20	26	36	39	40
Phylloscopus collybita	20	22	34	39	39
Emberiza citrinella	19	26	35	39	39
Sylvia atricapilla	15	23	35	37	37
Phasianus colchicus	16	23	34	36	36
Sturnus vulgaris	16	25	34	35	36
Passer domesticus	23	28	36	36	36
Anas platyrhynchos	17	24	31	35	35

Tab. 4 Nejhojnější hnízdní druhy ptáků (v tabulce uváděn počet obsazených kvadrátů - stupeň prokazatelnosti hnízdní D)
Table 4 The most numerous breeding species (the table contains the numbers of occupied quadrants - category D)

	(1985)(1985-86)	(1985-87)	(1985-88)	1985-89	\bar{x}
Turdus merula	12	16	29	33	36
Parus major	10	14	26	32	33
Sturnus vulgaris	12	14	26	29	31
Fringilla coelebs	7	8	17	30	31
Passer domesticus	13	17	27	28	29
Anas platyrhynchos	13	14	20	25	27
Pica pica	5	9	18	25	27
Falco tinnunculus	13	17	18	24	25
Hirundo rustica	9	11	14	21	22
Delichon urbica	5	7	15	19	21

Obr. 1 Pokrytí území Velkého Hradce Králové jemnější mapovací sítí
Fig. 1 Softer mapping net cover the Great Hradec Králové territory

se město nachází v oblasti řepařské s převažujícím pěstováním pšenice, cukrovky a ječmene (ZAJÍC, 1983). Na mapovaném území jsou typy prostředí zastoupeny následovně: souvislá zástavba - 21,1 % výměry, parky a hřbitovy - 4,2 %, lesy - 22,0 %, pole - 26,1 %, louky 9,9 %, rumiště - 8,0 %, vodní plochy - 2,4 %, vodní toky - 2,3 %, rozptýlená zeleň - 4,0 %. Podnebí odpovídá poloze našeho státu uprostřed mírného pásu severní polokoule a poblíž středu evropské pevniny. Převládají západní větry. Dlouhodobý průměr roční teploty je 7,8°C, průměrné roční srážky činí 602 mm. Hnízdní období ptáků je charakterizováno průměrnými měsíčními teplotami: duben = 7,4°C, květen = 12,8°C, červen = 15,6°C, červenec = 17,4°C, resp. průměrnými měsíčními úhrny srážek: duben = 43 mm, květen = 58 mm, červen = 65 mm, červenec = 78 mm (Hydrometeorologický ústav Praha, pobočka Hradec Králové, RNDr. Metelka).

METODIKA MAPOVÁNÍ

Mapování hnízdního rozšíření ptáků na území Velkého Hradce Králové proběhlo v období 1985 - 1989. Metodika vycházela z pokynů pro mapování hnízdního rozšíření ptáků v České republice, mapování proběhlo v jemnější pracovní síti než je celostátní rozdělení (ŠTASTNÝ, BEJČEK, FUCHS, ŠKOPEK, 1986). Území Velkého Hradce Králové leží v centrální části plochy, kterou tvoří kvadráty 5760, 5761, 5860, 5861 účelové podkladové mapy Československa, měř. 1:500 000. Pracovní kvadrátová síť mapování zájmového území byla sestrojena na základě snadno dostupného mapového materiálu, tzn. Hradec Králové - plán města, měř. 1:15 000 a Hradec Králové - soubor turistických map, měř. 1:100 000. Velký Hradec Králové byl rozdělen na 42 pravidelných kvadrátů (velikost 1,56 x 1,56 km, plocha 2,43 km²), které pokryjí celé sledované území, o celkové ploše 102,21 km², tj. 96,8 % plochy administrativního území města. Pokrytí území jemnější mapovací sítí znázorňuje obr. 1. Mapování se uskutečnilo každoročně ve hnízdním období, duben - červenec.

VÝSLEDKY MAPOVÁNÍ

Na území Velkého Hradce Králové bylo při mapování hnízdního rozšíření zastiženo 127 ptačích druhů (v roce 1985: 97, 1985-86:

118, 1985-87: 124, 1985-88: 126). Souhrnné výsledky a počty zjištěných ptačích druhů v jednotlivých stupních průkaznosti v průběhu kvadrátového mapování udává tab. 1.

Tab.1 Počty ptačích druhů v průběhu mapování

Table 1. Numbers of bird species in the course of mapping (Legend: B = breeding possible, C = breeding probable, D = breeding proved)

	(1985)	(1985-86)	(1985-87)	(1985-88)	1985-89	%
B = možné hnízdění	4	15	15	13	12	9,4
C = pravděpodob. hnízdění	11	17	20	20	19	15,0
D = prokázané hnízdění	82	86	89	93	96	75,6

Zjištěné druhy ptáků patří do 16 řádů s následujícím zastoupením:

Podicipediformes 3 druhy, Ciconiiformes 2, Anseriformes 6, Falconiformes 8, Galliformes 3, Ralliformes 3, Charadriiformes 5, Lariformes 1, Columbiformes 3, Cuculiformes 1, Strigiformes 4, Caprimulgiformes 1, Apodiformes 1, Coraciiformes 2, Piciformes 6, Passeriformes 78.

Detailní přehled zastižených ptačích druhů, uvedením stupně průkaznosti hnízdění obsahuje tab. 2.

Tab.2 Přehled zjištěných ptačích druhů (s uvedením zjištěného stupně průkaznosti hnízdění)

Table 2. The survey of recorded bird species (with detected level of breeding)

Podiceps cristatus = D, Tachybaptus ruficollis = D, Podiceps nigricollis = B, Ciconia nigra = B, Ciconia ciconia = D, Cygnus olor = D, Anas crecca = C, Anas platyrhynchos = D, Anas querquedula = C, Aythya ferina = D, Aythya fuligula = D, Pernis avivorus = C, Circus aeruginosus = D, Circus cyaneus = B, Circus pygargus = C, Accipiter gentilis = D, Accipiter nisus = D, Buteo buteo = D, Falco tinnunculus = D, Perdix perdix = D, Coturnix coturnix = C, Phasianus colchicus = D, Rallus aquaticus = D,

Gallinula chloropus = D, Fulica atra = D, Charadrius dubius = D, Vanellus vanellus = D, Gallinago gallinago = C, Scolopax rusticola = B, Actitis hypoleucos = B, Larus ridibundus = B, Columba palumbus = D, Streptopalia decaoto = D, Streptopelia turtur = D, Cuculus canorus = D, Tyto alba = D, Athene noctua = D, Strix aluco = D, Asio otus = D, Caprimulgus europaeus = C, Apus apus = D, Alcedo atthis = D, Upupa epops = C, Jynx torquilla = C, Picus canus = D, Picus viridis = D, Dryocopus martius = D, Dendrocopus major = D, Dendrocopus minor = D, Galeria cristata = D, Lullula arborea = B, Alauda arvensis = D, Riparia riparia = D, Hirundo rustica = D, Delichon urbica = D, Anthus trivialis = D, Anthus pratensis = D, Motacilla flava = D, Motacilla cinerea = D, Motacilla alba = D, Troglodytes troglodytes = D, Prunella modularis = D, Erithacus rubecula = D, Luscinia megarhynchos = D, Phoenicurus ochruros = D, Phoenicurus phoenicurus = D, Saxicola rubetra = D, Saxicola torquata = D, Oenanthe oenanthe = B, Turdus merula = D, Turdus pilaris = D, Turdus philomelos = D, Turdus viscivorus = D, Locustella naevia = C, Locustella fluviatilis = D, Acrocephalus schoenobaenus = C, Acrocephalus palustris = D, Acrocephalus scirpaceus = D, Acrocephalus arundinaceus = C, Hypolais icterina = D, Sylvia curruca = D, Sylvia communis = D, Sylvia borin = D, Sylvia atricapilla = D, Phylloscopus sibilatrix = C, Phylloscopus collybita = D, Phylloscopus trochilus = C, Regulus regulus = D, Muscicapa striata = D, Ficedula parva = C, Ficedula albicollis = B, Ficedula hypoleuca = C, Aegithalos caedatus = D, Parus palustris = D, Parus montanus = C, Parus cristatus = D, Parus ater = D, Parus caeruleus = D, Parus major = D, Sitta europaea = D, Certhia familiaris = D, Certhia brachydactyla = D, Remis pendulinus = D, Oriolus oriolus = D, Lanius collurio = D, Lanius excubitor = D, Garrulus glandarius = D, Pica pica = D, Corvus monedula = D, Corvus corone cornix = D, Corvus frugilegus = B, Corvus corax = D, Sturnus vulgaris = D, Passer domesticus = D, Passer montanus = D, Fringilla coelebs = D, Serinus serinus = D, Carduelis chloris = D, Carduelis carduelis = D, Carduelis spinus = D, Carduelis cannabina = D, Loxia curvirostra = B, Pyrrhula pyrrhula = D, Coccothraustes coccothraustes = D, Emberiza citrinella = D, Emberiza schoeniclus = D, Miliaria calandra = D.

Nejrozšířenějšími druhy na území Velkého Hradce Králové byly Turdus merula a Fringilla coelebs, které byly zjištěny ve všech

kvadrátech mapovací sítě. Přehled desítky nejhojnějších druhů podle počtu obsazených kvadrátů, s vývojem kvadrátové obsazenosti v průběhu mapování ukazuje tab. 3.

Podle skutečně prokazaného hnízdění (stupeň průkaznosti D) vykázaly nejvyšší frekvenci výskytu *Turdus merula*, *Parus major*, *Sturmus vulgaris*, *Fringilla coelebs* atd. (tab. 4).

Ornitologickou hodnotu administrativního území Hradce Králové, intravilánu i extravilánu, lze globálně charakterizovat výskytem zastižených ptačích druhů v hnízdícím období zahrnutých do Červené knihy ohrožených a vzácných rostlin a živočichů Československa (SEDLÁČEK, 1988). Z celkového počtu zastižených ptačích druhů je cca 35 %, tj. 44 druhů, zahrnuto do Červené knihy. Následný přehled struktury zastoupení ptačích druhů uvádí i stupeň průkaznosti hnízdění zjištěný v průběhu mapování.

PŘEHLED OHROŽENÝCH A VZÁCNÝCH PTAČÍCH DRUHŮ

Do kategorie ohrožených druhů (V = vulnerable) patří 27 druhů:

Ciconia nigra = stupeň průkaznosti = B, *Anas crecca* = C, *Anas querquedula* = C, *Accipiter gentilis* = D, *Accipiter nisus* = D, *Perdix perdix* = D, *Coturnix coturnix* = C, *Kallus aquaticus* = D, *Gallinago gallinago* = C, *Actitis hypoleucos* = B, *Tyto alba* = D, *Athene noctua* = D, *Caprimulgus europaeus* = C, *Alcedo atthis* = D, *Upupa epops* = C, *Jynx torquilla* = C, *Galerida cristata* = D, *Lullula arborea* = B, *Motacila flava* = D, *Phoenicurus phoenicurus* = D, *Saxicola rubetra* = D, *Saxicola torquata* = D, *Acrocephalus arundinaceus* = C, *Muscicapa striata* = D, *Lanius collurio* = D, *Corvus monedula* = D, *Miliaria calandra* = D.

Do kategorie vzácných druhů (R = rare) patří 1 druh:

Circus pygargus = C

Do kategorie druhu vyžadující další pozornost (I = indeterminate - species in need of special attention) patří 16 druhů:

Podiceps nigricollis = B, *Ciconia ciconia* = D, *Cygnus olor* = D, *Pernis apivorus* = C, *Circus aeruginosus* = D, *Circus cyaneus* = B, *Scolopax rusticola* = B, *Dryocopus martius* = D, *Riparia riparia* = D, *Hirundo rustica* = D, *Anthus pratensis* = D, *Luscinia megarhynchos* = D, *Oenanthe oenanthe* = B, *Ficedula parva* = C, *Remiz pendulinus* = D, *Corvus corax* = D.

SOUHRN

V průběhu kvadrátového mapování hnízdního rozšíření ptáků na administrativním území Hradce Králové bylo zjištěno 127 ptačích druhů. Hnízdění bylo prokázáno u 96 ptačích druhů (75,6 % celkového počtu), u 19 bylo hnízdění pravděpodobné a u 12 možné. Ornitologickou hodnotu sledovaného území charakterizuje hnízdní výskyt 44 ptačích druhů zařazených do Červené knihy ohrožených a vzácných rostlin a živočichů ČSFR, což představuje 35 % z celkového počtu zastižených ptačích druhů na území města, resp. cca 30 % ptačích druhů z "Červeného seznamu Československa".

SUMMARY

The breeding of birds on the Great Hradec Králové (East Bohemia) territory are globally analyzed in this study. Totally 127 bird species were detected by means of quadrate mapping method (EOAB) on the area of 102 km² in the period 1985-89 (Table 2). These species belong to 16 orders (Podicipediformes 3 species, Ciconiiformes 2, Anseriformes 6, Falconiformes 8, Galliformes 3, Ralliformes 3, Charadiiformes 5, Lariformes 1, Columbiformes 3, Cuculiformes 1, Strigiformes 4, Caprimulgiformes 1, Apodiformes 1, Coraciiformes 2, Piciformes 6, Passeriformes 78). The breeding was proved in 96 bird species (75,6 % of the total number), in 19 cases was breeding probable and in 12 cases was breeding possible. As for environment the territory can be characterized in the following way: continuous building - 21,1 %, parks and cemeteries - 4,2 %, woodland - 22,0 %, fields - 26,1 %, meadows - 9,9 %, water areas - 2,4 %, water flows - 2,3 %, dissipated greens - 2,4 %, other - 8,0 %. The table 3. contains the most numerous bird species. The table 4. contains the most numerous breeding species. The ornitologic quality of this territory is classified by occurrence of 44 breeding species involved in Red book of vulnerable and rare birds of Czechoslovakia.

LITERATURA

- Fanta, B., 1989: ÚPN SÚ Hradec Králové, Územní plánování a urbanismus, 16: 138 - 153
- Sedláček, K. a kol., 1988: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR 1 - Ptáci, SZN Praha
- Šťastný, K., Bejček, V., Fuchs, R., Škopek, J., 1986: Směrnice pro činnost členů ČSO. I. Kvadrátové mapování a kvantitativní výzkumy. ČSO Praha: 1 - 17
- Zejič, J., 1983: Skladba hnízdních synuzií plectva různých typů prostředí z katastrálního území města Hradec Králové (ČSSR). Acta mus. Reginaehradecensis S.A. XVIII: 113 - 132

Adresa autora: Ing. Milan Černý, Jana Masaryka 1361, 500 06 Hradec Králové